

6.	Замислюємося про майбутнє	5			
			Рей Дуглас Бредбері (1920–2012). «Усмішка».	2	
			Роберт Шеклі (1928–2005). «Запах думок»	2	
			Діагностування прогресу набуття знань і компетентностей	1	Т.О.
			Усього	5	
7.	Підсумки	3,5			
			Презентація учнівських читацьких проєктів	2	
			Підсумковий урок	1,5	
			Усього	3,5	
			Разом за II семестр	28,5	

*Кількість годин вказана орієнтовно, вчитель може змінювати годину відповідно до освітніх потреб учнів

**Для створення навчальної програми в запропоновану таблицю варто додати розділи з вимогами до результатів навчання з урахуванням документів, прийнятих в закладах загальної середньої освіти.

ОЦІНЮВАННЯ ДЛЯ НАВЧАННЯ: МЕТОДИКА ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ В ІНШОМОВНІЙ ОСВІТІ НУШ

Ірина КОСА,

методист науково-методичної лабораторії суспільно-гуманітарних та естетичних дисциплін комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського»;

Юлія ЗАДУБНЯК,

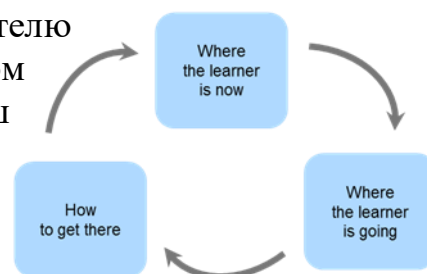
методист науково-методичної лабораторії суспільно-гуманітарних та естетичних дисциплін комунального закладу «Кіровоградський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені Василя Сухомлинського»

Оцінювання навчальних досягнень учнів Нової української школи зазнає суттєвих якісних змін у підходах, критеріях та ставленні в цілому до оцінювання як вчителів, так і здобувачів освіти. Сьогодні ми говоримо про оцінювання для навчання – підхід до викладання та навчання, що утворює зворотний зв'язок між учителем та учнем, сприяє більшому залученню школярів до навчального процесу, підвищує мотивацію до навчання та покращує успішність.

Оцінювання для навчання, або формувальне оцінювання, – це оцінювання прогресу учнів у навчанні, що безпосередньо здійснюється під час поточного навчання, на відміну від підсумкового оцінювання, яке проводиться в кінці теми, семестру або року. Формувальне й підсумкове оцінювання підпорядковані різним цілям: підсумкове оцінювання має на меті оцінити якість навчальних досягнень, формувальне – підвищити їх якість. За результатами формуального

оцінювання відстежується особистісний розвиток дитини та перебіг опанування нею навчального досвіду як основи іншомовної компетентності. Таке оцінювання дає змогу досягти кількох цілей: вибудувувати індивідуальну траєкторію розвитку учнів; оцінити або визначити досягнення школярів на кожному етапі освітнього процесу; вчасно виявляти проблеми й запобігати їх нашаруванню; мотивувати учнів до прагнення здобути максимально можливі результати; виховувати ціннісні якості особистості, бажання навчатися, відсутність побоювання помилитися, впевненість у своїх можливостях і здібностях [2].

Оцінювання для навчання дає змогу вчителю визначати потреби учнів та відповідним чином адаптувати процес навчання, а учням – стати більш активними у власному навчанні через розуміння того, що вони вже знають, чому навчатимуться і яким шляхом вони це робитимуть.

Оцінювання стає формувальним за наявності в освітньому процесі певних складових, мета яких цілеспрямовано та якісно формувати результат, розкриваючи процес його досягнення.

Першою складовою методики формувального оцінювання є **визначення об'єктивних та зрозумілих для учнів навчальних цілей** щодо вивчення іноземної мови на кожному уроці. Поставлені цілі виступають очікуваними результатами навчання, надають чітке уявлення про необхідність оволодіння мовною, мовленнєвою, лінгвокраїнознавчою і навчально-стратегічною компетентностями та можуть бути сформульовані за принципом SMART-цілей.

SMART – це аббревіатура англійських слів, що вказують на характеристики навчальної цілі. S – Specific: ціль повинна бути чіткою, точною, конкретною, такою, що не допускає подвійного трактування. M – Measurable: ціль повинна бути вимірною, що передбачає наявність кількісних та якісних критеріїв, досягнувши яких можна бути переконаним у досягненні мети. A – Achievable: ціль повинна бути досяжною з урахуванням зовнішніх можливостей та ризиків, а також ресурсів, які має вчитель та учні. R – Relevant: ціль повинна бути відповідною до ситуації, що змінюється. T – Time-bound: ціль повинна бути визначена у часі та мати часові обмеження для її досягнення.

Діяльність учнів стане мотивованою та цілеспрямованою, коли вони усвідомлять сутність навчальної цілі. Для цього учня необхідно поставити в ситуацію, в якій він відчує дефіцит своїх знань. У такому випадку мета буде сприйматися ним як проблема і вимагатиме вирішення [1]. Нижче наводяться **прийоми постановки цілей** на уроках англійської мови.

Мозковий штурм. Учням пропонується заповнити кластер або пригадати якомога більше слів-асоціацій за темою. Всі слова, які називають школярі, записуються на дошці. Потім учитель ставить уточнююче питання: «Що ви хотіли б дізнатися за цією темою?». Після цього дітям пропонується сформулювати конкретну тему та цілі уроку.

Тема – запитання – план. Тема уроку формулюється у вигляді питання. Учням необхідно розробити план дій, щоб відповісти на поставлене питання.

Діти висувають багато думок. Далі учні формулюють тему та цілі уроку. Наприклад: Ви хочете дізнатися, як виглядає кімната Джека/однокласника/улюбленого кіногероя? Як це зробити?

- подивитися на малюнок;
- прослухати розповідь про кімнату;
- прочитати текст;
- розпитати співрозмовника.

Ситуація яскравої плями. Серед багатьох однотипних предметів, слів, цифр, букв, фігур один елемент виділено кольором або розміром. Через зорове сприйняття увага концентрується на виділеному предметі. Наприклад, пропонуються слова: I, He, My, You, We. Слово «My» виділено кольором. Учні разом визначають причину виокремлення та спільності запропонованого. Далі формулюються тема та цілі уроку. Наприклад:

Ситуація яскравої плями

We		He
You	My	I
They		It

Сформульовану мету або завдання необхідно записати на дошці. У кінці уроку необхідно повернутися до цього запису та запропонувати учням не лише проаналізувати, що їм вдалося зробити на уроці, але й побачити, чи досягли вони цілі. У залежності від результатів пропонується домашнє завдання [1].

Другою складовою методики формувального оцінювання **виступає ефективний зворотний зв'язок**, процес, у якому учні разом з вчителем вирішують, на якому етапі навчання вони знаходяться, на якому етапі навчання вони хочуть бути та як вони збираються цього досягти.

Незалежно від того, надаєте ви чи отримуєте зворотній зв'язок, вам потрібно враховувати принципи ефективного зворотного зв'язку, а саме:

- бути конструктивним і навчальним;
- допомагати учням визначити сфери для вдосконалення та зростання;
- підтримувати та мотивувати учнів продовжувати наполегливо працювати;
- завжди мати мету;
- бути індивідуальним для кожного учня;
- бути своєчасним, щоб дозволити учням зв'язати зворотний зв'язок із поточним навчанням;
- заохочувати учнів ставити запитання.

Найефективніший зворотній зв'язок дає учням конструктивну оцінку своєї роботи, змушує сумніватися в тому, що вони роблять, і допомагає розвиватися. Це також може допомогти учням стати кращими, сприяючи саморефлексії. Вашим учням важливо отримувати зворотній зв'язок, щоб відображати свій прогрес. Якщо ви хочете забезпечити якісний зворотній зв'язок з учнем, запитайте себе: «Що може зробити учень? Що не вміє учень? Що учень може зробити краще?».

Розглянемо деякі техніки формувального оцінювання, які вважаються доцільними для застосування на уроках іноземної мови.

Світлофор. Роздайте учням червоні, жовті та зелені картки (або вони можуть зробити їх самостійно вдома).

'I don't understand this yet.'

'I think I understand, but could not explain it to someone else.'

'I understand this well and could explain it to a friend.'

Протягом уроку попросіть їх вибрати картку та покласти її на стіл, щоб показати, наскільки вони розуміють матеріал (червона = не розуміють, жовта = частково розуміють, зелена = повністю розуміють).

Ще один спосіб зробити це з кількома

темами чи поняттями водночас – це дати учням роздатковий матеріал із сіткою, на якій вони зможуть визначити свій рівень розуміння за допомогою смайлика: веселого, сумного чи нейтрального обличчя.

Асоціації. Учні пишуть свої асоціації, пов'язані з темою, що вивчається (наприклад, «Школа та шкільне життя»), на невеликому аркуші паперу або на дошці, тим самим повторюючи засвоєний лексичний матеріал, а також застосовуючи його в процесі вивчення нової теми. Якщо, у 1-му класі ця тема асоціюється зі словами a pen, a pencil, a book, a bag, a pencil-box тощо, які учні можуть просто озвучувати, то в 5-му класі лексика розширюється й ускладнюється: creature, subject, timetable, fascinating, to divide, to multiply, to subtract, English, Ukrainian, German, Math, Art тощо.

Хмаринка слів. Існує багато чудових вебсайтів, за допомогою яких можна створити візуальні хмари слів на основі відповідей учнів. Ми пропонуємо Mentimeter. Для роботи заздалегідь створіть профіль за посиланням <https://www.mentimeter.com/>. Сформулюйте запитання або твердження для учнів. Під час уроку запропонуйте групі взяти участь в опитуванні через сайт www.menti.com, використовуючи власні гаджети. Учні вводять код опитування та залишають свою відповідь. Усі відповіді будуть відображені на екрані учителя. Ви можете обговорити з учнями результати «хмаринки». Ця вправа на отримання зворотного зв'язку дозволить розширити інструментарій для роботи з класом, допоможе швидко дізнатись думку учнів, закріпити пройдений матеріал.

Сортування. Учні пропонуються слова з різних тем у довільному порядку (наприклад: desk, school, flat, sister, dog, hobby, bed, friend тощо). Вони мають розподілити їх за окремими темами, озвучити або написати (теми: «Школа», «Родина», «Відпочинок», «Помешкання»).

KWL (Знаю, хочу знати, дізнався/лась). На початку теми учням пропонується заповнити відповідну таблицю з трьома колонками – що вони знають; що вони хочуть знати; чого вони навчилися. Спочатку за допомогою мозкового штурму заповнюються перший та другий стовпчики, а третій – після опрацювання матеріалу.

Шкала. На полях зошита учень/учениця креслить шкалу і відзначає на його/її думку, плюсом (+) рівень виконання, роботи: внизу – не впорався/лась; посередині — впорався/лась, але виникли проблеми; вгорі – усе вийшло. Під час перевірки вчитель обводить плюстик, якщо погоджується з оцінкою учня/учениці, або малює свій, якщо не згоден.

Сендвіч. Ця техніка ефективна для надання коментарів. Приклад сендвіча зворотного зв'язку:

- позитивний коментар, наприклад, «Мені подобається... тому що...»;
- конструктивний зворотній зв'язок із поясненням того, як покращити, наприклад, «Це не зовсім правильно – перевірте інформацію за ...»;
- позитивний коментар, наприклад, «Ви написали дуже чітко і ...».

При формувальному оцінюванні вчитель має надавати перевагу коментарям щодо роботи своїх учнів, а не оцінці. Якщо ви хочете поставити оцінку, зробіть це пізніше, щоб учні спочатку прочитали коментар. Правильний коментар обов'язково починається з позитивних сторін виконаної роботи, а далі містить конструктивні поради щодо її покращення. Наприклад, «Твій лист добре структурований, але подумай над тим, як можна зробити опис головного героя більш вражаючим?» Ефективний зворотній зв'язок залежить від коментарів, спрямованих на завдання, а не на тих, що орієнтовані на особистість учня. Більше прикладів конструктивного зворотного зв'язку можна знайти в статті Кріса Дрю «51 приклад конструктивного зворотного зв'язку для учнів» за покликанням <https://helpfulprofessor.com/constructive-feedback-examples/>.

Наступна складова методики формувального оцінювання в іншомовній освіті – **забезпечення активної участі учнів у процесі** оволодіння іноземною мовою. Активізація навчання як процес, спрямований на досягнення стану активності особистості протягом всього уроку, забезпечується за рахунок спеціальної організації навчального матеріалу, концентрації навчання та мовленнєвого матеріалу, використання специфічних методів і прийомів навчання, а також за рахунок мобілізації, більш продуктивного використання потенційних можливостей учителя й учня та їх взаємодії у освітньому процесі. Наступні вправи сприятимуть активному залученню учнів до вивчення іноземної мови.

Думаю – обговорюю – ділюсь (Think-Pair-Share). Учитель ставить запитання або твердження і учні протягом кількох хвилин самостійно обмірковують відповіді. Далі кожен учень обговорює свої ідеї з партнером, а потім вони діляться з класом. Ця стратегія заохочує всіх учнів брати участь у заняттях, дає час для формулювання власних ідей, а також можливість для всіх учнів поділитися власними міркуваннями, принаймні з одним учнем. Крім того, це заохочує учнів прислухатися до ідей один одного та допомагає їм зрозуміти різні точки зору.

У мене є запитання, хто має відповідь? Підготуйте запитання та відповіді на окремих картках, перемішайте їх та роздайте учням. Протягом визначеного часу учні повинні знайти правильну відповідь на своє запитання. Щоб зробити це завдання більш складним, можна додати додаткові умови, наприклад, не використовувати певні ключові слова, мати можливість говорити лише за допомогою запитань або мати обмежену кількість слів для спілкування з іншими учнями.

Ще однією складовою методики формувального оцінювання виступає **розробка та обговорення критеріїв із залученням учнів**. Практика показує, що наявність чітких критеріїв робить процедуру оцінювання прозорою і зрозумілою

для всіх суб'єктів освітнього процесу. Укладання критеріїв спільно з учнями сприяє їх позитивному ставленню до процесу оцінювання. Критерії, розроблені для формульованого оцінювання мають відображати те, що заявлено в навчальних цілях. Важливим є ознайомлення учнів із критеріями до початку виконання завдання, а також представлення критеріїв у вигляді градації – опису різних рівнів досягнення очікуваного результату. Чим конкретніше сформульовані критерії, тим зрозумілішою для учнів є діяльність щодо успішного виконання завдання.

Методика формульованого оцінювання передбачає можливість і вміння учнів аналізувати власну навчальну діяльність. Рефлексія підвищує автономію учня і робить навчання значущим. Цей процес доволі складний, тому для розвитку навичок рефлексивного мислення учням потрібен час та практика, і роль учителя є вирішальною в заохоченні цього.

Для початку дайте учням список запитань, які потрібно поставити собі, і запишіть варіанти відповідей. Ефективною практикою є створення «навчального журналу» або «рефлексивного журналу». Це блокнот, у якому учень документує свій нещодавній досвід, ставлячи собі такі запитання, як: «Що мало сенс, а що ні?» «Як цей матеріал узгоджується з тим, що я вже знаю?» «Що я зробив добре, а що можу покращити?», «Що можна зробити, щоб покращити мою роботу?». Допмагайте учням обмірковувати власне навчання за допомогою додаткових запитань, спрямованих на усвідомлення проблеми та формування правильних цілей.

Продемонструємо прийом рефлексії в формі сінквейна – вірша, що складається з п'яти рядків, написаного за певними правилами. Лаконічність форми цього прийому розвиває здатність резюмувати інформацію, висловлювати думку декількома значущими словами і короткими висловами. Сінквейн допомагає визначати ступінь засвоєння вивченого матеріалу з певної теми. Його можна пропонувати як індивідуальне самостійне завдання, так і для роботи в парах. Основні правила написання сінквейна: перший рядок – назва теми одним іменником; другий – опис теми двома прикметниками; третій – опис дії трьома дієсловами; четвертий – фраза з 4-х слів, що показує ставлення учнів до теми (або почуття однією фразою); п'ятий – висновок одним словом (як правило, синонім першого слова). Наприклад:

1. Sport. (спорт)
2. Favourite, interesting. (улюблений, цікавий)
3. To play, to enjoy, to win. (грати, розважатися, вигравати)
4. It makes me strong. (він робить мене сильним)
5. Free time. (вільний час)

Оцінювання для навчання також передбачає обов'язковий розвиток навичок **самооцінювання та взаємооцінювання учнів**. Під час самооцінювання учні оцінюють свою роботу та зосереджуються на власному навчанні. Це допомагає їм зрозуміти те, що каже вчитель, пов'язати новий матеріал з попереднім навчанням і використати це для подальшого навчання.

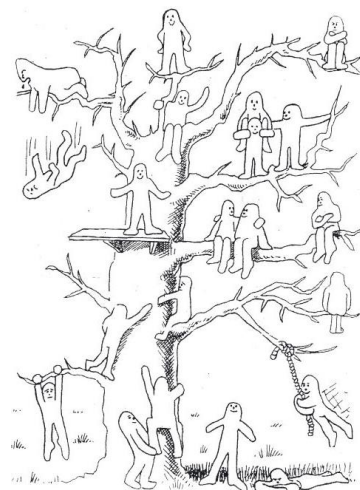
Для успішного виконання завдання учням необхідно знати, що від них очікують, що і як буде оцінюватися. Тому, для самооцінювання та

взаємооцінювання потрібні чіткі та прозорі критерії, і учнів треба заохочувати брати участь у розробці критеріїв оцінювання для успішного виконання завдання разом. Критерії успіху – це складові, які допомагають виконати завдання якнайкраще, наприклад, ефективне використання мови або використання доказів для підтримки аргументів в есе.

Існує низка інструментів і технік, які допоможуть учням розвинути потрібні навички.

- Рефлексивні запитання наприкінці уроку чи певної діяльності: Що важливого я сьогодні вивчив? Які нові факти чи нову інформацію я дізнався сьогодні? Що я не зрозумів?
- Оберіть у своїй роботі те, чим пишаєтеся і поясніть чому. У вас одна хвилина.
- Обговоріть, з якими критеріями для успішного виконання завдань ви досягли успіху, а які з них можна покращити і яким чином. У вас є три хвилини.
- Наприкінці уроку попросіть учнів назвати дві речі, яких вони навчилися, і одну, яку вони ще б хотіли вивчити.
- Наприкінці уроку дайте учням час подумати та вирішити, на чому зосередитися на наступному уроці.
- Заохочуйте учнів ставити цілі: визначати, що добре вийшло, а з чим ще треба попрацювати, а також бачити прогалини у своїх знаннях. Попросіть їх попрацювати індивідуально та відповісти на запитання: Яка ваша мета? Як ви цього досягнете?

Самооцінювання може здійснюватися на різних етапах навчальної діяльності – як на етапі планування виконання завдання (вироблення критеріїв оцінки), так і по завершенні його виконання (оцінювання учнем власної роботи за виробленими критеріями). Популярним прийомом самооцінювання, що передбачає розвиток навичок критичного мислення учнів, є «BLOB Tree». Перед учнями ставиться завдання оцінити свої знання з певного лексичного чи граматичного матеріалу та позначити себе на «BLOB Tree». При цьому вони мають пояснити, чому «помістили» себе на тій чи іншій висоті (гілці) цього дерева. У процесі пояснення кожна дитина зможе виявити свої знання або недоліки з вивченої лексики чи граматики, а також намітити шляхи їх усунення. Разом з учителем учні мають можливість прийти до спільної думки щодо необхідності повторення того чи іншого навчального матеріалу перед опрацюванням нового [4].

Взаємозворотний зв'язок, або взаємооцінювання, – це процес, за допомогою якого учні оцінюють роботу один одного та надають відгук, який базується на розумінні того, що робить навчання в цілому, та виконану роботу зокрема, успішними. Проведення взаємооцінювання на уроках іноземної мови активізує навчання, формує здатність учнів до комунікації, навчає аргументовано висловлювати свої судження й адекватно ставитися до зауважень і рекомендацій інших. Успішне проведення взаємооцінювання вимагає від учнів «думати як

учитель», оцінюючи роботу один одного. Кожен учень застосовуватиме критерії успіху до роботи іншого учня та робитиме на їх основі ціннісні судження. Потім учень повинен дати своєму партнеру ідеї щодо того, як покращити роботу. Працюючи таким чином, вони обидва покращуватимуть власне розуміння того, як успішно виконати роботу.

Так, працюючи в парі, учні можуть оцінювати роботу один одного за допомогою прикметників і прислівників, які добираються вчителем з урахуванням вікових особливостей учнів. Це, зокрема, такі слова: *прикметники*: wise, bright, modern, capable, diligent, reflective, confident, dynamic, efficient, willing, etc.; *прислівники*: well, fast, quickly, slowly, quietly, easily, etc. При цьому слід формувати в них уміння коректно висловлювати свою думку про результат роботи однокласника/однокласниці, давати поради щодо його покращення.

На рівні початкової школи замість усних чи письмових коментарів учні можуть використовувати малюнки для опису позитивних і негативних аспектів роботи.

Корисною вправою у запровадженні самооцінювання та взаємооцінювання в класі є «*Дві зірки та побажання*». Учень має написати/озвучити дві хороші речі про роботу та одне побажання, яке допоможе зробити її кращою. Наприклад:

- «О, це дуже гарний проєкт – мені подобається!» (Дякую!)

- «Мені він подобається, тому що містить багато корисної та цікавої інформації».

- «На жаль, у нього немає назви, тому ми не знаємо теми».

Можна запропонувати створити учням «*стіну відгуків*», на якій вони зможуть залишати позитивні відгуки про інших.

Надання учням незалежності – це чудовий спосіб взяти на себе відповідальність за власне навчання. Відгуки однолітків також допомагають учням розвивати соціальні навички та використовувати такі навички вищого рівня, як критичне та аналітичне мислення.

Останньою складовою методики організації формувального оцінювання є коригування вчителем спільно з учнями підходів до навчання з урахуванням результатів оцінювання. Формувальне оцінювання уможливорює відстеження вчителем процесу просування учня до навчальних цілей, коригування освітнього процесу, а учневі – усвідомлення більш високої відповідальності за самоосвіту.

Таким чином, оцінювання для навчання позитивно впливає на освітній процес, дозволяє забезпечити прозорість процесу оцінювання, мотивує школярів до навчання, саморозвитку, самонавчання й оцінювальної самостійності, яка виражається у готовності особистості активно і свідомо контролювати та оцінювати свою діяльність.

Список використаних джерел

1. Методика формувального оцінювання в іншомовній освіті молодших школярів.
URL : <https://cutt.ly/owejfSkT>.

2. Нова українська школа: концептуальні засади реформування середньої школи: ухвалено рішенням колегії МОН України 27.10.2016 р. Урядовий портал: єдиний вебпортал органів виконавчої влади України. Київ, 2016. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkolacom-pressed.pdf>.

3. Нова українська школа: poradnik dla wczelity / za zag. red. H. M. Bيبik. Kyiv : Literra LTД, 2018. 160 s.
4. Полонська Т. К. Оцiнювання навчальних досягнень учнiв початкової школи з iноземних мов у контекстi компетентнiсного пiдходу. Проблеми сучасного пiдручника. 2019. Вип. 22. С. 224-237.
5. Bullock, Deborah. Assessment for Learning activities. URL: <https://www.teachingenglish.org.uk/teaching-resources/teaching-secondary/activities/assessment-learning-activities-0>.
6. Drew, Chris. 51 Constructive Feedback Examples for Students. URL: <https://helpfulprofessor.com/constructive-feedback-examples/>.
7. Getting started with Assessment for Learning. URL: <https://cambridge-community.org.uk/professional-development/gswafl/index.html>.

ГЕОГРАФIЧНА ОСВIТА ЗА НОВИМ ДЕРЖАВНИМ СТАНДАРТОМ БАЗОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВIТИ

Людмила ХЛАНЬ,

*завiдувач науково-методичної лабораторії природничо-математичних та
iнформатично-технологiчних дисциплiн комунального закладу
«Кiровоградський обласний iнститут пiслядипломної педагогiчної освiти
iменi Василя Сухомлинського»*

*«Географiчна освiта необхідна для
розвитку вiдповiдальних та активних
громадян сьогодення i майбутнього свiту».*

Мiжнародна хартiя з географiчної освiти

Сучасний перiод розвитку суспiльства потребує якiсно нового рiвня освiти, творчих людей, здатних ефективно дiяти за межами навчальних ситуацiй, успiшно розв'язувати реальнi життєвi проблеми.

Сучасна географiчна освiта має викликати в учнiв цiкавiсть i захоплення свiтом та його людьми i цi почуття мають залишитися з ними на все життя. Географiчнi компетентностi забезпечують формування в учнiв просторової уяви та мислення, пояснюють, як природнi та суспiльнi об'єкти, явища i процеси на Землi в рiзних масштабах формуються, взаємопов'язанi та змiнюються з часом.

У вiдповiдь на виклики сучасностi в Україні йде реформування освiти, у тому числi географiчної. З **2023/24** навчального року вчителi географiї у 6 класi будуть викладати предмет за новими модельними програмами, розробленими вiдповiдно до вимог Державного стандарту базової середньої освiти, затвердженого постановою Кабiнету Міністрiв України вiд 30 вересня 2020 р. № 898 згiдно з вимогами, передбаченими статтею 11 Закону України «Про повну загальну середню освiту».

Змiни в освiтньому та культурному середовищi нашого суспiльства вимагають вiд учителя географiї по-новому розумiти природу сучасного суспiльства, тому перспективу шкiльної географiчної освiти вбачають у її iнтеграцiї з екологiчною, економiчною, соцiологiчною, культурологiчною